FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ~IVILI

IM}ALLEF

ONOR. JOSEPH R. MICALLEF LL.D.

ILLUM il-}amis, 8 ta' Novembru, 2001

Kaw\a Nru : 1
~itazz. Nru. 1945/00JRM

PRIMROSE POULTRY PRODUCTS LIMITED

vs

L-ONOREVOLI PRIM MINISTRU, id-Direttur {enerali Taqsima tax-Xog]lijiet fid-Dipartiment tax-Xog]lijiet, il-Ministru responsabbli g]all-Ambjent, u l-Avukat {enerali

Il-Qorti:

Rat l-Att ta`-~itazzjoni mressaq mill-kumpannija attri`i fit-22 ta' Settembru, 2000, li biha ippremettie:

Illi s-so`jeta' attri`i Primrose Poultry Products Limited hija l-proprjetarja ta' "poultry breeding farm" bl-isem ta' Primrose Farm, fil-Mag]tab, u minn liema farm is-socjeta' attri`i kienet ilha tizvolgi l-operazzjonijiet kummer`jali tag]ha fil-qasam tal-poultry breeding g]al aktar minn tletin sena, liema operazzjonijiet huma muniti bil-licenzji u permessi kollha me]tiega;

Illi l-konvenuti jew min minnhom, huma responsabbli g]all-fatt illi fil-vi`inanzi tal-"poultry breeding farm" tas-so`jeta' konvenuta giet sitwata "mi\bla" (rubbish dump);

Illi l-istess "mi\bla" t]alliet tespandi u tisviluppa ming]ajr ebda kontrolll u e``essivment u giet uzata b'mod indiskriminat ming]ajr ebda rispett g]all-proprjetajiet u l-attivitajiet kummer`jali gia' ezistenti fil-prossimita' tag]ha;

Illi din il-manjiera kif t]alliet tespandi l-mi\bla u kif qed ti[i uzata mill-konvenuti, jew min minnhom, tikkostitwixxi abbuz `ar tad-drittijiet tal-konvenuti u b]ala konsegwenza diretta qed ji[u kkagunati danni serji u ngenti lis-so`jeta' attri`i li ma tistax tkompli tizvolgi l-operazzjonijiet kummer`jali tag]ha mill-istess "poultry breeding farm";

Illi l-konvenuti,jew min minnhom, huma responsabbli g]ad-danni hekk ikkagunati lis-so`jeta' attri`i, kif ser ji[i ppruvat fil-kors tal-kaw\a;

Illi l-manjiera kif il-konvenuti,jew min minnhom,]allew il-mi\bla tisviluppa b'mod e``essiv fil-prossimita' tal-proprjeta' tal-atturi kif ukoll il-manjiera kif giet minnhom uzata l-istess mi\bla g]amilha impossibli g]as-so`jeta' attri`i li tkompli tuza u tgawdi l-proprjeta' tag]ha fil-Mag]tab u li tizvolgi l-attivitajiet kummercjali tag]ha mill-istess "farm" kif ser ji[i ppruvat fil-kors tal-kaw\a;

Illi dan l-agir da parti tal-konvenuti, jew min minnhom, jikkostitwixxi wkoll ksur tad-drittijiet u libertajiet fondamentali tas-so`jeta' attri`i kif protett bl-artikolu 1 tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropeja g]all-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-

Bniedem u Libertajiet Fondamentali, Kap 319 tal-Edizzjoni Riveduta tal-Li[ijiet ta' Malta;

Illi l-konvenuti g]alkemm uffi`jalment interpellati sabiex jersqu g]all-likwidazzjoni u]las ta' danni minnhom ikkagunati baqg]u inadempjenti;

G]alhekk is-so`jeta' attri`i talbet lil din l-Onorabbli Qorti g]aliex m'g]andhiex g]ar-ragunijiet premessi:

1. Tiddikjara illi l-konvenuti jew min minnhom huma responsabbli g]ad-danni kkagunati lis-so`jeta' attri`i b]ala rizultat tal-fatt illi l-mi\bla tal-Mag]tab qed tintuza abuzivament fil-konfront tas-so`jeta' attri`i u t]alliet tespandi u ti[i estiza e``essivament, b'mod li s-so`jeta' attri`i ma tistax tkompli tizvolgi l-attivita' tag]ha ta' "poultry breeding" fil-proprjeta' tag]ha, Primrose Farm, fil-Mag]tab;

2. Tillikwida d-danni hekk ikkagunati lis-so`jeta' attri`i mill-konvenuti, jew min minnhom;

3. Tikkundanna lill-konvenuti, jew min minnhom, i]allsu lis-so`jeta' attri`i d-danni hekk likwidati;

4. Tiddikjara wkoll illi g]ar-ragunijiet fuq premessi l-konventi, jew min minnhom, illedew id-drittijiet u libertajiet fondamentali tas-so`jeta' attri`i kif protetti l-artikolu 1 tal-Ewwel Protokol tal-Konvenzjoni Ewropeja g]all-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u Libertajiet Fondamentali, Kap 319 tal-Edizzjoni Riveduta tal-Ligijiet ta' Malta;

5. Tiffissa kumpens dovut lis-so`jeta' attrici;

6. Tag]ti kull rimedju, direttiva, u kumpens li jidhrilha xierqa;

Bl-ispejjez, kontra l-konvenuti, li jibqg]u minn issa ngunti g]as-subizzjoni;

Rat id-Dikjarazzjoni ma]lufa u n-Nota tax-Xiehda tal-kumpannija attri`i;

Rat in-Nota mressqa fis-6 ta' Novembru, 2000, li biha l-im]arrkin e``epew:

1. Illi preliminarjament, l-Onorevoli Prim Ministru, il Ministru responsabbli g]all-Ambjent u l-Avukat {enerali m'humiex il-le[ittimu kuntraditturi f'din il-kwistjoni u g]andhom ikunu liberati mill-osservanza tal-[udizzju, ai termini tal-artiklu 181B(1) u (2), stante li din hija kaw\a kontra l-Gvern illi huwa di[a suffi`jentement rappre\entat fit-termini tal-imsemmi artiklu mill-Kap tad-Dipartiment inkarigat mill-materja u cioe' d-Direttur {enerali tax-Xog]lijiet;

2. Illi preliminarjament, u ming]ajr pre[udizzju g]as-suespost, l-azzjoni, in kwantu hija azzjoni biex timpunja l-u\u tal-Mag]tab g]all-iskop tal-mi\bla, hija perenta bit-terminu ta' sitt xhur ai termini tal-artiklu 469A(3) tal-Kap 12. Dan ukoll peress li l-u\u tal-Mag]tab g]al skopijiet ta' mi\bla gie kkonfermat permezz ta' l-iskeda B tal-Avvi\ Legali 128 tal-1997, u dan i[ib b]ala konsegwenza id-dekadenza `ara tal-azzjoni in kwantu hi azzjoni kif fuq spjegat, bit-terminu ta' sitt xhur;

3. Illi preliminarjament ukoll u ming]ajr pre[udizzju g]as-suespost, in kwantu l-azzjoni qieg]da ssir biex tasserixxi drittijiet fundamentali protetti bl-Att XIV tal1987, l-azzjoni hija irritwali billi saret permezz ta' `itazzjoni u mhux

b'rikors, kif jitlob l-artiklu 2 tal-Avvi\ Legali 35 tal-1993, u cioe' r-Regoli tal-Prattika u Pro`edura tal-Qorti;

4. Illi preliminarjament ukoll u ming]ajr pre[udizzju g]as-suespost, i`-`itazzjoni odjerna hija kontradittorja u improsegwibbli fil-forma li saret, stante li fl-istess talbiet is-so`jeta' attri`i qed titlob rimedju ordinarju, in kwantu qed titlob danni ai termini tal-Kodi`i ~ivili, kif ukoll qed titlob rimedju straordinarju ai termini tal-Att XIV tal-1987, liema rimedju straordinarju hu esklu\ bir-rimedju ordinarju, peress li r-rimedju straordinarju qieg]ed hemm biex jag]mel tajjeb g]al dawk il-ka\ijiet, meta ma jkunx hemm rimedju ordinarju;

5. Illi fil-mertu, in kwantu hi azzjoni biex timpunja att amministrattiv, l-azzjoni hi infondata billi ma saritx fit-termini tal-artiklu 469A(l) Kap 12, u m'hijiex ba\ata fuq wa]da mir-ra[unijiet li g]alihom huwa impunjabbli att amministrattiv;

6. Illi fil-mertu wkoll, u subordinatament, b]ala konsegwenza tat-t]addim tal-mi\bla, anke jekk g]all-grazzja tal-argument, is-so`jeta, attri`i batiet xi inkonvenjent, dan huwa konsegwenza inevitabbli ta' attivita' legali li qed issir fl-interess [enerali, u g]alhekk ma jag]tix lok g]al danni, peress li kull min ig]ix f'so`jeta' huwa tenut illi j[orr dawk il-pi\ijiet li huma ne`essarji g]all-funzjonament tal-]ajja so`jali;

7. Illi subordinatment u ming]ajr pre[udizzju g]all-premess, il-konvenuti ma wettqu l-ebda fatt ille`itu fil-konfront tas-so`jeta' attri`i, u ma jirrispondu g]all-ebda danni;

Rat id-Dikjarazzjoni ma]lufa u n-Nota tax-Xiehda tal-im]arrkin;

Rat id-Degriet tag]ha tad-29 ta' Novembru, 2000, li bih tat lill-partijiet il-fakulta' li jressqu Noti ta' Sottomissjonijiet dwar it-tieni u t-tielet e``ezzjoniijiet tal-im]arrkin;

Rat in-Nota mressqa mill-im]arrkin fl-10 ta' Jannar, 2001, bis-sottomissjonijiet tag]hom dwar l-imsemmija e``ezzjonijiet[1];

Rat in-Nota ta' Twe[iba mressqa mill-kumpannija attri`i fid-9 ta' Marzu, 2001, dwar l-istess[2] ;

Semg]et lill-avukati tal-partijiet jittrattaw l-imsemmija e``ezzjonijiet quddiemha waqt is-smig];

Rat l-atti kollha tal-kaw\a;

Rat id-Degrieti tag]ha tas-7 ta' Mejju, 2001, 27 ta' {unju, 2001, 24 ta' Settembru, 2001, u 28 ta' Settembru, 2001, li bihom]alliet il-kaw\a g]ad-de`i\joni dwar l-e``ezzjoni li l-azzjoni attri`i hija perenta u l-e``ezzjoni li l-azzjoni attri`i hija irritwali;

Ikkunsidrat:

Illi b'din il-kaw\a, il-kumpannija attri`i qeg]da tfittex lill-im]arrkin biex huma, jew min minnhom, jag]mlu tajjeb g]all-]sara li hija tg]id li qeg]da [[arrab f'[id tag]ha fil-Mag]tab li kien ilu \mien twil jintu\a minnha g]at-trobbija tat-tjur, u dan min]abba li mi\bla li hemm fil-qrib intu\at]a\in u t]alliet mill-istess im]arrkin, jew min minnhom, tinfirex sa qrib]afna tal-[id tag]ha;

Illi bl-e``ezzjonijiet preliminari ta]t e\ami, l-im]arrkin qeg]din jg]idu (a) li l-kumpannija attri`i tilfet il-jedd li tressaq it-talbiet

[1] Pa[. 16-18 tal-pro`ess;
[2] Pa[. 23-25 tal-pro`ess;

tag]ha g]aliex g]addew i\jed minn sitt (6) xhur minn meta l-kumpannija saret taf jew messha saret taf b'dak li kien qieg]ed ji[ri[3], u (b) li l-kaw\a saret]a\in g]aliex messha saret b'rikors u mhux b'`itazzjoni, ladarba l-kumpannija qeg]da titlob dikjarazzjoni ta' u rimedji g]al ksur ta' drittijiet fondamentali m]arsin mill-Kostituzzjoni;

Illi dwar l-e``ezzjoni li l-kaw\a ma saritx f'waqtha l-im]arrkin jg]idu li, min-natura tal-azzjoni nnifisha, kellu japplika \-\mien ta' sitt xhur minn meta n]are[l-Avvi\ Legali 128 tal-1997 li bih, fost l-o]rajn, il-mi\bla tal-Mag]tab kienet dikjarata b]ala sit g]ar-rimi ta' skart. I\idu jg]idu li billi l-imsemmi Avvi\ Legali da]al fis-se]] f'Awissu tal-1997, il-kumpannija attri`i messha mexxiet l-ilmenti tag]ha sal-bidu ta' Marzu tal-1998. I\-\mien ta' sitt xhur imsemmi mill-im]arrkin jirreferi g]al dak li jg]id l-artikolu 469A(3) li jitkellem dwar st]arri[ [udizzjarju ta' g]amil amministrativ. L-im]arrkin waslu g]al din il-fehma minn kif inhija mfassla l-azzjoni attri`i;

Illi, min-na]a tag]ha, il-kumpannija attri`i tg]id li l-azzjoni tag]ha hija wa]da `ivili naxxenti mill-abbu\ tad-dritt tal-proprjeta' u mhux azzjoni biex tiddikjara g]amil amministrattiv b]ala *ultra vires*;

Illi ta' min jg]id li \-\mien ta' sitt xhur imsemmi fil-li[i japplika biss g]al dawk l-azzjonijiet immirati li jattakkaw g]amil amministrativ li jkun *ultra vires* g]al xi wa]da mir-ra[unijiet imsemmija fl-artikola 469A(1)(b). Ma japplikax g]all-azzjonijiet kollha li jistg]u jsiru ta]t l-artikolu 469A. Din id-distinzjoni riedha u g]amilha l-le[islatur innifsu meta kien emenda proprju l-artikolu 469A[4]. Fi kliem l-artikolu 469A innifsu, te\isti ferg]a o]ra ta' st]arri[[udizzjarju ta' g]amil amministrattiv fejn ji[i allegat li xi g]amil b]al dak jikser il-Kostituzzjoni. B'dan il-Qorti tifhem li l-li[i tirreferi mhux biss

[3] Art 469A(3) tal-Kap 15;
[4] Art. 8 tal-Att IV tal-1996;

g]all-Kapitolu IV tal-Kostituzzjoni, imma wkoll g]al kull disposizzjoni o]ra tag]ha;

Illi, s-sottomissjonijiet mag]mula mill-im]arrkin huma siewja u korretti, imma jippre\umu li l-azzjoni attri`i hija wa]da li g]aliha japplika l-artikolu 469A(1)(b) tal-Kap 12. Wie]ed irid jistaqsi jekk, fil-ka\ pre\enti, dan huwiex tassew hekk, g]aliex il-Qorti wisq ta]seb li l-im]arrkin fehmu ]a\in x'qeg]da titlob minnhom il-kumpannija attri`i Kif tis]aq il-kumpannija attri`i, huwa evidenti, li meta hi ssemmi ksur ta' jeddijiet fondamentali m]arsa mill-Kostituzzjoni, qeg]da timmira lejn azzjoni li titlob st]arri[ [udizzjarju li jaqa' ta]t il-paragrafu (a) tas-subartikolu (1) tal-artikolu 469A. Il-Qorti, wara li fliet b'reqqa l-kliem ta`-`itazzjoni ssib li mhux biss il-kumpannija attri`i ma ssemmi qatt espressament il-kliem "*ultra vires*" i\da l-ilment tag]ha huwa fis-sens li ukoll jekk it-tmexxija tal-mi\bla hija m]arsa minn disposizzjoni tal-li[i, dan il-fatt wa]du jikkostitwixxi g]amil amministrattiv li qieg]ed jiksrilha jedd fondamentali tag]ha m]ares mill-Kostituzzjoni. Il-Qorti ma t]ossx li jkun g]aqli jew li g]andha, f'dan l-istadju, tesprimi l-fehma tag]ha dwar kemm hija valida sostantivament din il-po\izzjoni tal-kumpannija attri`i, g]aliex din hija l-kwestjoni fil-mertu tal-azzjoni pre\enti, imma, g]all-finijiet tal-e``ezzjoni ta]t e\ami hija bi\\ejjed biex tbieg]ed <u>it-tfassila tal-azzjoni</u> tal-kumpannija attri`i mill-morsa perentorja tat-terminu ta' sitt xhur applikabbli g]al azzjoni ta' st]arri[[udizzjarju li g]aliha japplika l-artikolu 469A(3);

Illi ladarba dan huwa l-ka\, mela ma japplikax l\-\mien imsemmi fl-artikolu 469A(3) u g]alhekk, it-tieni e``ezzjoni tal-im]arrkin ma tistax titqies b]ala msejsa sewwa fil-li[i;

Illi g]ar-rigward tal-<u>e``ezzjoni li l-kaw\a messha tressqet b'rikors</u>, l-im]arrkin jg]idu li ladarba l-kumpannija attri`i qeg]da tg]id li [arrbet ksur ta' jedd fondamentali tag]ha ta]t il-Kap 319 tal-Li[ijiet ta' Malta, ma kienx sewwa li ssir kaw\a bil-mezz ta' `itazzjoni. Huma jtennu li, kif jg]id l-artikolu 4(6) tal-Kap 319, l-attri`i messha ressqet it-talbiet b'rikors u g]alhekk hemm nullita' skond l-artikolu 789(1)(`) u 789(1)(d). Huma jg]idu li l-pro`edura li g]andha ti[i m]arsa meta wie]ed

iressaq talba g]al dikjarazzjoni li nkisirlu jedd fondamentali, hija stabilita espressament mil-li[i u g]alhekk, b]ala li[i spe`jali, g]andha ti[i m]arsa fuq kollox;

Illi, min-na]a tag]ha, il-kumpannija attri`i tg]id li ma setg]etx tmexxi t-talba tag]ha 'l quddiem jekk mhux bil-mezz ta' `itazzjoni, g]aliex din hija azzjoni kumulativa u mhux limitata g]al dikjarazzjoni biss li sar ksur ta' jedd fondamentali tag]ha, imma hija wkoll, jekk mhux biss, "azzjoni `ivili";

Illidwar kwestjoni b]al din jibqa' dejjem il-prin`ipju li, il-pro`ediment ordinarju quddiem din il-Qorti fil-kompetenza tag]ha superjuri jitmexxa bil-mezz ta`-~itazzjoni[5] ;

Illi, minbarra dan, l-artikolu 164(2) tal-istess Kodi`i jg]id li ma jkun hemm l-ebda nullita' jekk kemm-il darba kaw\a li jmissha tin[ieb b'rikors, minflok titmexxa 'l quddiem b'~itazzjoni. Min-na]a l-o]ra, jekk att suppost tmexxa b'~itazzjoni u, minflok, jitmexxa b'rikors, ikun hemm nullita'[6] ;

Illi l-li[i tg]id li fejn azzjoni li messha tressqet b'rikors, tressqet b'`itazzjoni, m'hemmx nullita' imma l-Qorti tista' tordna li l-att jinbidel b'rikors[7]. I\da dan ma jg]oddx jekk xi li[i o]ra tg]id espressament li l-pro`edimenti g]andhom jinbdew b'rikors;

Illi, fuq kollox, biex att [udizzjarju ji[i meqjus null ta]t id-dispo\izzjonijiet tal-paragrafu (`) tal-artikolu 789(1) tal-Kodi`i tal-Pro`edura, il-ksur tal-forma tal-att irid ikun [ab lill-parti li tressaq l-e``ezzjoni tan-nullita' ta' dak l-att pre[udizzju li ma jistax jissewwa xort'o]ra g]ajr bit-t]assir ta' dak l-att. Fil-ka\ partikolari, il-konvenuti ma wrewx li l-allegata nullita' tal-forma tat-talba tal-kumpannija attri`i qeghda to]olqilhom pre[udizzju li ma jistax jissewwa jew li ma jistax ji[i meg]lub. G]all-kuntrarju, l-istess im]arrkin ressqu e``ezzjonijiet fil-mertu li juru li d-difi\i tag]hom f'dawn il-pro`eduri jinstabu

[5] Art. 161(1) tal-Kap 12;

[6] Art 164(1) tal-Kap 12;

[7] L-ewwel Proviso tal-Art. 164(2) tal-Kap 12

f'g]ejjun o]ra mhux marbuta mal-forma tal-pro`edura m]addma mill-kumpannija attri`i;

Illi l-im]arrkin jg]idu li r-regolament 2 tal-Avvi\ Legali 35 tal-1993 ma j]alli l-ebda dubju li l-pro`edura indikata hija bil-mezz ta' rikors. Jg]idu wkoll illi dan japplika, *mutatis mutandis* g]al azzjonijiet ta]t il-Kapitolu 319;

Illi, madankollu, l-le[islatur ma fissirx x'g]amla ta' att g]andua jintu\a meta tittie]ed f'azzjoni ta]t l-artikolu 469A. Fi bnadi o]ra fil-Kodi`i, wie]ed isib li, fejn il-le[islatur ried, semma x'att g]andu jintu\a. Mela, fin-nuqqas ta' tismija, g]andu wie]ed iqis li l-le[islatur irid li tintu\a l-pro`edura ordinarja f'ka\ijiet ta' st]arri[[udizzjarju, wkoll fejn ix-xilja tal-attur tkun il-ksur tal-Kostituzzjoni? Din il-Qorti hija tal-fehma meqjusa li dan huwa l-ka\;

Illi dan jing]ad g]aliex, b'\ieda ma' dak li ng]ad aktar 'il fuq, m'huwiex kon`epibbli li, f'azzjoni wa]da fejn u]ud mit-talbiet jistg]u jew imisshom isiru b'rikors u o]rajn isiru b'`itazzjoni, min jifta] il-kaw\a jkollu jibda i\jed minn pro`edura wa]da b'forom differenti: l-g]aqal u l-ekonomija jindikaw li dawn kollha jistg]u jinbdew bil-pro`edura ordinarja;

G]alhekk ukoll, il-Qorti ssib li g]andha xxaqleb i\jed lejn is-sottomissjonijiet tal-attri`i b]ala rappresentanti t-tifsira i\jed korretta, xierqa u prattika ta' dak li ried jifhem il-le[islatur meta da]]al fis-sistema pro`edurali Malti l-azzjoni g]all-ist]arri[[udizzajarju ta' g]amil amministrattiv;

G]al dawn ir-ra[unijiet, il-Qorti qeg]da tidde`iedi dan l-episodju billi:

Ti`]ad it-tieni e``ezzjoni mressqa mill-im]arrkin, b]ala infondata, u tg]id li l-kaw\a tressqet f'waqtha; u

Ti`]ad it-tielet e``ezzjoni mressqa mill-im]arrkin b]ala mhux mist]oqqa, g]aliex, min-natura tal-azzjoni, l-kaw\a setg]et tinfeta] bil-mezz ta`-~itazzjoni.

Bl-ispejje\ kontra l-im]arrkin.

Moqrija

ONOR JOSEPH R. MICALLEF LL.D.,
8 ta' Novembru, 2001

Charles Falzon,
Deputat Re[istratur,
8 ta' Novembru, 2001.